

INSTITUCIJSKI I ORGANIZACIJSKI OKVIRI MEĐUNARODNOG TRGOVINSKOG POSLOVANJA

Kečinović, Domagoj

Undergraduate thesis / Završni rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:366116>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-10**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Preddiplomski stručni studij Trgovina

Domagoj Kečinović

**INSTITUCIJSKI I ORGANIZACIJSKI OKVIRI
MEĐUNARODNOG TRGOVINSKOG POSLOVANJA**

Završni rad

Osijek, 2021.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Ekonomski fakultet u Osijeku

Preddiplomski stručni studij Trgovina

Domagoj Kečinović

**INSTITUCIJSKI I ORGANIZACIJSKI OKVIRI
MEĐUNARODNOG TRGOVINSKOG POSLOVANJA**

Završni rad

Kolegij: Međunarodno trgovinsko poslovanje

JMBAG: 0010227824

e-mail: domagoj.kecinovic@gmail.com

Mentor: izv.prof.dr.sc. Anita Freimann

Osijek, 2021.

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics in Osijek
Undergraduate Study Trade

Domagoj Kečinović

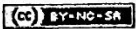
**INSTITUTIONAL AND ORGANIZATIONAL
FRAMEWORKS OF INTERNATIONAL TRADE**

Final paper

Osijek, 2021.

IZJAVA

O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI, PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA, SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ZAVRŠNI
(navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na njih.
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom *Creative Commons Imenovanje – Nekomercijalno – Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska*.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: DOMAGOJ KEČINOVIĆ

JMBAG: 0010227824

OIB: 05912671108

e-mail za kontakt: domagoj.kecinovic@gmail.com

Naziv studija: STRUČNI PREDDIPLOMSKI STUDIJ TRGOVINA

Naslov rada: INSTITUCIJSKI I ORGANIZACIJSKI OKVIRI MEĐUNARODNOG
TRGOVINSKOG POSLOVANJA

Mentor/mentorica diplomskog rada: izv. prof. dr. sc. Anita Freimann

U Osijeku, 15.7.2021. godine

Potpis: _____

Institucijski i organizacijski okviri međunarodnog trgovinskog poslovanja

SAŽETAK

Cilj ovog rada je dati pregled literature o međunarodnoj trgovini i istražiti ulogu Međunarodnog monetarnog fonda, Svjetske trgovinske organizacije i Svjetske banke u oblikovanju međunarodne trgovine. Međunarodna trgovina definira se kao sustav razmjene roba i usluga između država. Postoji nekoliko modela koji nastoje objasniti čimbenike, posljedice, koristi i obrazac međunarodne trgovine, a najčešće korištene su teorija apsolutne i komparativne prednosti te teorija proporcionalnih faktora. Međunarodni monetarni fond (MMF) je međunarodna organizacija zadužena za stabilnost sustava međunarodne monetarne politike. Operacije MMF-a uključuju nadzor, financijsku i tehničku pomoć članicama fonda. Svjetska banka (WB) je globalna financijska institucija koja nudi zajmove s polugom sa glavnim ciljem smanjenja siromaštva. Ona pruža podršku zemljama u razvoju, održavanju gospodarskog rasta i izgradnji radnih mjesta. Svjetska trgovinska organizacija (WTO) jedina je globalna međunarodna organizacija koja se bavi pravilima trgovine među državama. U srži ove organizacije su WTO sporazumi koje je potpisala većina svjetskih trgovačkih država i ratificirala u svojim parlamentima. Nadalje, cilj joj je pomoći proizvođačima roba i usluga, izvoznicima i uvoznicima da posluju u međunarodnom okruženju. WTO je također organizacija za liberalizaciju trgovine, forum za vlade za pregovaranje o trgovinskim sporazumima, mjesto za njih da rješavaju trgovinske sporove te ona upravlja sustavom trgovinskih pravila. Iako postoje kritike i kontroverze povezane sa spomenutim organizacijama, njihova uloga u oblikovanju međunarodne trgovine je iznimno važna te su učinci njihovog djelovanja uglavnom pozitivni.

Ključne riječi: MMF, WTO, Svjetska banka, međunarodna trgovina

Institutional and organizational frameworks of international trade

ABSTRACT

The aim of this paper is to review the literature on international trade and to explore the role of the International Monetary Fund, the World Trade Organization and the World Bank in shaping international trade. International trade is defined as a system of exchange of goods and services between countries. There are several models that try to explain the factors, consequences, benefits and pattern of international trade, and the most commonly used are the theory of absolute and comparative advantage and the theory of proportional factors. The International Monetary Fund (IMF) is an international organization in charge of the stability of the international monetary policy system. IMF operations include oversight, financial and technical assistance to fund members. The World Bank (WB) is a global financial institution that offers leveraged loans with the main goal of reducing poverty. It provides support to developing countries, sustaining economic growth and creating jobs. The World Trade Organization (WTO) is the only global international organization that deals with the rules of trade between countries. At the heart of this organization are WTO agreements signed by most of the world's trading countries and ratified by their parliaments. Furthermore, its aim is to help producers of goods and services, exporters and importers to operate in an international environment. The WTO is also a trade liberalization organization, a forum for governments to negotiate trade agreements, a place for them to resolve trade disputes, and it manages a system of trade rules. Although there are criticisms and controversies related to these organizations, their role in shaping international trade is extremely important and the effects of their actions are mostly positive.

Keywords: IMF, WTO, World Bank, international trade.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
1.1. Metodologija rada.....	1
2. MEĐUNARODNA TRGOVINA.....	3
2.1. Klasična teorija trgovine (apsolutna prednost)	5
2.2. Klasična teorija trgovine - Ricardianov model (komparativna prednost)	5
2.3. Heckscher-Ohlinov model (teorija proporcionalnog faktora)	6
3. MEĐUNARODNI MONETARNI FOND.....	8
3.1. Nastanak MMF-a.....	8
3.2. Struktura MMF-a.....	10
3.3. Operativno djelovanje MMF-a	13
3.3.1. Nadzor	13
3.3.2. Kreditiranje	14
3.3.3. Tehnička podrška	15
3.4. Kritike i kontroverze	15
4. SVJETSKA BANKA.....	18
4.1. Nastanak Svjetske banke.....	18
4.2. Struktura Svjetske banke.....	19
4.3. Operativno djelovanje svjetske banke.....	21
4.4. Kritike i kontroverze	24
5. SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA.....	26
5.1. Nastanak Svjetske trgovinske organizacije	26
5.2. Struktura Svjetske trgovinske organizacije	28
5.3. Operativno djelovanje Svjetske trgovinske organizacije	29
5.4. Kritike i kontroverze	30
6. ZAKLJUČAK	32
LITERATURA.....	33

1. UVOD

Ekonomski razvoj balkanskih ekonomija općenito je određen politikama trgovinske politike. Prilivi inozemne pomoći namjeravaju podržati gospodarski rast ulaganjem u strateške sektore. U trenutno vrijeme kada financijski sektor strepi od posljedica pandemije, posebice na području zapadnog Balkana, korisno se osvrnuti na osnovne koncepte vanjske trgovine i institucije vanjskotrgovinske politike.

Međunarodni monetarni fond (engl. *International Monetary Found* - IMF), Svjetska banka i Svjetska trgovinska organizacija (engl. *World Trade Organization* - WTO) gotovo su svakodnevno istaknuti u financijskom tisku ili na drugim medijima. Od zajmova Grčkoj do trgovinskih poslova u Aziji, ove organizacije donose naslove širom svijeta. Razumijevanje tih entiteta i njihovih misija pružit će bolji uvid u to kako te organizacije pomažu u oblikovanju globalne ekonomije. Cilj ovog rada je dati pregled literature o međunarodnoj trgovini i istražiti ulogu Međunarodnog monetarnog fonda, Svjetske trgovinske organizacije i Svjetske banke u oblikovanju međunarodne trgovine.

1.1. Metodologija rada

Za potrebe rada korišteni su podaci prikupljeni pretraživanjem domaće i strane stručne literature, znanstvenih časopisa i članaka, dosadašnjih istraživanja i relevantnih internetskih izvora. Pri tome su korištene znanstvene metode analize, sinteze, apstrakcije, konkretizacije, indukcije, klasifikacije, deskripcije i komparacija.

Prema Žugaj i sur. (2006) znanstvena metoda analize odnosi se na traženje veze, uzroka i posljedice te izvođenje zaključka pomoću rastavljanja cjelovitoga na sastavne elemente. Metoda analize korištena je kroz cijeli rad, a posebice u trećem, četvrtom i petom poglavlju u kojima su analizirane organizacije međunarodne trgovine od njihovog nastanka i razvoja do današnje uloge. Nadalje, korištena je i metoda sinteze. Sinteza je prema istom autoru, postupak spajanja jednostavnijih misli u složenije misli ili cjelinu. Metoda sinteze, dopunjena je i korištenjem metode indukcije koja se odnosi na donošenje zaključaka o općim zakonitostima na temelju pojedinačnih slučajeva (Zelenika, 2000). Iako su ove metode korištene u posljednjem odjeljku svakog poglavlja, posebice se ističu u zaključnom poglavlju.

Apstrakcija se nadovezuje na metodu analize. Prema Žugaj i sur. (2006), apstrakcija je misaoni proces izdvajanja bitnih svojstava, odnosa i veza u srodnim pojavama radi njihova upoznavanja i analize. Apstrakcija se očitava u korištenju primjera i povezivanja literature sa stvarnošću. Kroz čitav tekst, korištena je metoda konkretizacije, odnosno postupak određivanja općeg prema konkretnom (Žugaj i sur., 2006). U središnjem dijelu rada korištena je metoda klasifikacije (klasificiranje ili podjela pojmova (Žugaj i sur., 2006)) kako bi se jasno prikazale razne podjele u kontekstu naslova poglavlja. Deskripcija odnosno metoda opisivanja (Žugaj i sur., 2006) korištena je u svrhu opisivanja pojmova, događaja, zakonitosti, organizacija i ostalog. U središnjem dijelu vidljiva je upotreba komparativne ili metode usporedbe (Žugaj i sur., 2006) za usporedbu spomenutih organizacija međunarodne trgovine.

Rad je strukturiran u šest poglavlja. Prvo, uvodno poglavlje objašnjava relevantnost teme, cilj, strukturu i metodologiju rada. Drugo poglavlje daje pregled literature o međunarodnoj trgovini te su u sljedećim poglavljima analizirane glavne organizacije za upravljanje međunarodnim tržištem. Tako treće poglavlje analizira MMF, četvrto Svjetsku banku i peto WTO. U posljednjem poglavlju prikazani su glavni zaključci doneseni tijekom izrade rada.

2. MEĐUNARODNA TRGOVINA

„Pojava Kine, Indije i bivših zemalja komunističkog bloka implicira da je veći dio zemaljskog stanovništva sada, barem potencijalno, angažiran u globalnoj ekonomiji. Nema povijesnih prethodnica za ovaj razvoj događaja ”

*Ben Bernanke, predsjednik američke
Federalne rezerve, 2006.*

Međunarodna trgovina je razmjena kapitala, robe i usluga preko međunarodnih granica ili teritorija jer postoji potreba ili nedostatak robe ili usluga (Ronald, 1961). Prema Ohlinu (1993) pojam međunarodne trgovine odnosi se na sustav u kojem dvije države razmjenjuju robu i usluge preko granica. Zemlje trguju jedna s drugom kako bi stekle koristi jedna od druge dobivanjem stvari bolje kvalitete, jeftinijih stvari ili stvari koje su jednostavno jedinstvene.

Hrvati nose odjeću izrađenu u Kini, koriste se iPhone-ima sastavljenim u SAD-u, proizvedenim u Kini, a strojeve i opremu uvoze iz Švedske. Amerikanci voze automobile njemačke i nose odjeću kineske proizvodnje. Šveđani jedu hamburgere iz Američkog McDonald's-a, uvoze odjeću iz Vijetnama i kupuju korejske mobitele. Svjetska ekonomija nikada prije nije bila integrirana u onoj mjeri u kojoj je sada. Međunarodna trgovina prirodno je dio svakodnevnog života. Ovo poglavlje donosi pregled literature o međunarodnoj trgovini i teorijama međunarodne trgovine.

Gotovo svaki put kad se kupuje ili prodaje roba i usluge, sudjeluje se u globalnoj ekonomiji. Uvoz se odnosi na robu koju je država kupila od druge zemlje, a izvoz je proizvod koji se prodaje iz jedne zemlje u drugu (Ohlin, 1993). Dakle, bilo koji proizvod koji je uključen u međunarodnu trgovinu može se istodobno nazivati i uvozom i izvozom, ovisno ako ga promatramo sa stajališta zemlje kupca ili prodaje. Uvoz i izvoz dva su pojma koja se uglavnom koriste u međunarodnoj trgovini između dviju tvrtki, vlade i pojedinaca.

Da bi mogle povećati bogatstvo neke zemlje i biti uspješnije, različite se države međusobno natječu maksimalizirajući korištenje svojih prirodnih resursa, tj. zemlje, rada, kapitala i

poduzetništva. Zemlje se razlikuju u pogledu količine, kvalitete i cijene tih resursa. Da bi uravnotežili te razlike, trguju s drugim zemljama kako bi stekle različite prednosti od drugih zemalja. Prednosti koje država ima variraju ovisno o (Ohlin, 1993):

- obilju minerala,
- poljoprivredi i klimatskim promjenama,
- kvalificiranoj radnoj snazi,
- inovacijama,
- infrastrukturi poput željeznica, autobusnih sustava, itd.

Roba s najvećom trgovinom po vrijednosti u međunarodnoj trgovini (izvoz) u 2015. prikazana je u Tablici 1.

Tablica 1. Roba s najvećom trgovinom po vrijednosti

<i>Rang</i>	<i>Roba</i>	<i>Vrijednost u US\$('000)</i>
1	Mineralna goriva, ulja, proizvodi destilacije itd.	\$2,183,079,941
2	Električna, elektronička oprema	\$1,833,534,414
3	Strojevi, nuklearni reaktori, kotlovi itd.	\$1,763,371,813
4	Vozila (isključujući željeznicu)	\$1,076,830,856
5	Plastika i proizvodi od nje	\$470,226,676
6	Optički, foto, tehnički, medicinski aparati itd.	\$465,101,524
7	Farmaceutski proizvodi	\$443,596,577
8	Željezo i čelik	\$379,113,147
9	Organske kemikalije	\$377,462,088
10	Biseri, drago kamenje, metali, kovanice itd.	

Izvor: The International Trade Centre (ITC), <https://www.intracen.org/>

Iz Tablice 1. vidljivo je da su mineralna goriva, ulja i srodni proizvodi rangirani na prvom mjestu prema vrijednosti sudjelovanja u međunarodnoj trgovini što ne čudi jer su energetske potrebe današnjeg svijeta sve veće, a neke zemlje obilju prirodnim resursima više od drugih. Sudjelovanjem na međunarodnom tržištu zemlje nude resurse kojima obiluju i pribavljaju one

kojih nemaju dovoljno. Postoji nekoliko modela koji nastoje objasniti čimbenike iza međunarodne trgovine, posljedice blagostanja trgovine i obrazac trgovine, a najčešće korištene su teorija apsolutne i komparativne prednosti te teorija proporcionalnih faktora, detaljnije objašnjene u nastavku.

2.1. Klasična teorija trgovine (apsolutna prednost)

Engleski ekonomist Adam Smith smatra se ocem klasične teorije trgovine i tvorcem apsolutne teorije prednosti u vanjskotrgovinskim aktivnostima. U svojoj knjizi "Bogatstvo nacije" objavljenoj 1776. godine, on je tvrdio da trgovina nije igra s nultim zbrojem. Zemlje bi se trebale specijalizirati za izvoz robe u kojoj imaju apsolutnu prednost i na kraju će obje zemlje imati koristi od međunarodne trgovine.

Da bi se ilustriralo što je Smith predložio, model teorije apsolutne prednosti izražen je sljedećim pretpostavkama (Smith, 1776):

1. Postoje samo 2 zemlje i 2 robe.
2. Dvije zemlje koriste istu tehnologiju proizvodnje.
3. Potrebni resursi su rad, zemlja i kapital u svakoj zemlji.
4. Troškovi proizvodnje su rad.
5. Nema trgovinskih zapreka.

Ukratko, teorija apsolutne prednosti pokazuje da bi se svaka zemlja trebala usredotočiti na proizvodnju proizvoda čiji apsolutnu prednost ima i razmjenjivati s drugim zemljama. Ova će suradnja donijeti koristi svim zemljama. Adam Smith zagovarao je i platformu slobodne trgovine, bez vladine intervencije. Međutim, ova teorija Apsolutne prednosti ne može objasniti zašto zemlje koje nemaju apsolutnu prednost još uvijek imaju koristi od međunarodne trgovine.

2.2. Klasična teorija trgovine - Ricardianov model (komparativna prednost)

David Ricardo, drugi engleski ekonomist, objavio je odgovor na to pitanje svojim principom teorije komparativne prednosti koji kaže da „Nacija, poput osobe, dobiva od trgovine izvozom robe ili usluga u kojima ima najveću komparativnu prednost u produktivnosti i uvozom onih u kojima ima najmanju komparativnu prednost “ (Ruffin, 2002).

David Ricardo proširio je teoriju Adama Smitha otkrivajući što se događa kada zemlja ima apsolutnu prednost u cjelokupnoj proizvodnji robe. Smith, zajedno sa svojom teorijom apsolutne prednosti, tvrdi da zemlja neće ostvariti dobit od suradnje s drugim zemljama, ali u svojoj knjizi "Principi političke ekonomije". Ricardo je pokazao da to neće biti slučaj (Ruffin, 2002).

Prema Ricardovoj teoriji o komparativnoj prednosti, čak i ako država ima prednost u proizvodnji svih proizvoda, još uvijek postoji prilika za trgovinu. Zakon usporedne prednosti odnosi se na činjenicu da zemlja još uvijek može pobijediti ulaganjem svih svojih resursa u svoje najprofitabilnije grane industrije iako druge zemlje imaju apsolutnu prednost u tim industrijama (Ruffin, 2002).

2.3. Heckscher-Ohlinov model (teorija proporcionalnog faktora)

Dva švedska ekonomista, Eli Heckscher i Bertil Ohlin, dali su druga objašnjenja komparativne prednosti demonstrirajući da je komparativna prednost rezultat razlika u obilju proizvodnih čimbenika. U usporedbi s Ricardovom teorijom, ovaj novi koncept uzima u obzir više resursa poput zemlje, rada i kapitala (Subasat, 2003).

Model je nazvan Heckscher-Ohlin prema dvojici profesora koji su ga stvorili. H-O model je dugoročni model, jer svi čimbenici nisu fiksni i mogu se slobodno kretati između industrija. Obilje različitih čimbenika u različitim zemljama objašnjava razlike u cijenama faktora; što je faktor obiljniji to je cijena jeftinija. Prema teoriji H-O, sve bi zemlje trebale izvoziti te proizvode s obiljem čimbenika i uvoziti proizvode s manje obilnim čimbenicima (Subasat, 2003).

Teorija H-O pokušaj je daljnjeg razvoja teorije međunarodne trgovine, što će zauzvrat dovesti do preciznijih analiza i objašnjenja obrazaca međunarodne trgovine. Sličnost između H-O modela i Ricardove teorije leži u njihovom predviđanju da će trgovina između različitih zemalja biti od koristi svim uključenim stranama. Teorije se razlikuju u predviđanju H-O modela da se obrasci trgovine identificiraju razlikama u faktorskim nadoknadama umjesto razlikom u proizvodnji rada. Teorija H-O može se lako dokazati činjenicama. Da bi se objasnio H-O model,

pretpostavlja se da postoje dvije države od kojih svaka proizvodi dvije robe i odjeću, koristeći dva faktora proizvodnje, rada i kapitala.

Pretpostavke H-O modela su (Kemp, 1988):

1. Proizvodnja odjeće radno je intenzivna; dakle postoji potreba za više rada po jedinici kapitala u proizvodnji odjeće u odnosu na ono što je potrebno u proizvodnji namještaja.
2. Domaće tržište obiluje radnom snagom, što znači da je omjer radnoga kapitala veći od inozemnog.
3. Konačnim proizvodima koji su odjeća i namještaj može se slobodno trgovati između dva tržišta, ali rad i kapital ne mogu se slobodno razmjenjivati.
4. Tehnologija je ista u obje zemlje.
5. Ukusi potrošača također su prekogranični.

Ostvarivanje trgovine na međunarodnoj razini složen je proces u usporedbi s domaćom trgovinom. Kada se trgovina odvija između dvije ili više država, na trgovinu utječu čimbenici poput valute, vladinih politika, gospodarstva, pravosudnog sustava, zakona i tržišta. Kako bi se olakšao i opravdao proces trgovine između zemalja različitog ekonomskog položaja u moderno doba, osnovane su neke međunarodne gospodarske organizacije, poput Svjetske trgovinske organizacije. Ove organizacije rade na olakšavanju i rastu međunarodne trgovine.

3. MEĐUNARODNI MONETARNI FOND

Međunarodni monetarni fond (MMF) je međunarodna organizacija koja radi na osiguranju stabilnosti sustava međunarodne monetarne politike. Sjedinjene Države su članice utemeljiteljice MMF-a i najveći financijski suradnik. Ovo poglavlje pruža pregled nastanka i strukture MMF-a te njegovih operacija (Garuda, 1998).

3.1. Nastanak MMF-a

Međunarodni monetarni fond jedna je od organizacija koje su proizašle iz konferencije u Bretton Woodsu. Čimbenici koji su pridonijeli uspjehu Konferencije bili su vodstvo Sjedinjenih Država i kolaps međunarodnog monetarnog sustava uslijed Prvog svjetskog rata, Velike depresije i početka Drugog svjetskog rata. Na kraju, još jedan čimbenik koji je pridonio uspjehu konferencije u Bretton Woodsu bilo je pažljivo planiranje koje je prethodilo konferenciji, posebno nacrt Međunarodnog monetarnog fonda (Garritsen De Vries, 1986).

Prvi svjetski rat imao je strašne posljedice po međunarodni monetarni sustav. U tom je razdoblju zlatni standard uništen i postao neučinkovit za zdravu monetarnu politiku. Dvadesetih godina 20. stoljeća nekoliko velikih industrijskih država je pokušalo ponovno uspostaviti zlatni standard za politike tečaja, ali tečajevi nisu uzimali u obzir divergentne makroekonomske politike koje su poticale nejednaku platnu bilancu i visoke domaće stope nezaposlenosti (Garritsen De Vries, 1986).

Velika je depresija pojačala strašne ekonomske posljedice potonjeg razdoblja. Cijene roba i svjetska trgovina pale su do neviđenih razina. Kako bi ublažile devalvaciju valute iz 1930-ih i Velike depresije, države su primijenile ograničenja na protok kapitala i protekcionistička politika postala je standard. Ti faktori su pogoršali pad svjetske trgovine (Joyce, 2013).

Nije postojala univerzalna politika za sprečavanje financijske zaraze. Zlatni standard više nije bio učinkovit, prevladavao je međunarodni monetarni kaos, a izbijanje Drugog svjetskog rata pogoršalo je stvari (Garritsen De Vries, 1986).

Plan iz Bretton Woods, kojim bi se SAD vratile na zlatni standard, a ostale zemlje sudionice vezale svoje valute za dolar, trebao je spriječiti takve politike "prosjačenja svog susjeda". Uz uloge nadzora i međunarodne koordinacije, MMF je služio i kao međunarodni zajmodavac u krajnjem utočištu: mogla bi se prijaviti bilo koja zemlja članica koja se suočava s krizom platne bilance za zajam koji bi joj omogućio da na vrijeme otplati svoj suvereni dug (iz fonda sredstava potpomognutih kapitalom koji su uložile sve zemlje članice).

MMF je započeo s 44 vlade koje su sudjelovale na konferenciji u Bretton Woodsu. MMF je prvi put osnovan 1945. godine, a 29 zemalja članica potpisalo je članke sporazuma. Iako je osmišljen kako bi pomogao upravljati Bretton Woods sustavom, nikada nije u potpunosti preuzeo ovaj zadatak, već je u ranoj povijesti poslužio kao krajnji zajmodavac (posljednje utočište) za članove koji se suočavaju s problemima platne bilance. Iako je Fond izvorno stvoren da olakša međunarodnu razmjenu među industrijskim zemljama, on nikada nije istinski izvršio tu ulogu (Vreeland, 2007).

Sedamdesetih godina brza američka inflacija (koju je prvenstveno donio Vijetnamski rat) učinila je zlatni standard neodrživim, jer je ponuda dolara brzo nadmašila sposobnost Federalne rezerve da održi dovoljno zlatnih rezervi da ih podrži. Kombinacija kraja konvertibilnosti dolar-zlato i brzog povećanja ponude dolara (uzrokujući neočekivane učinke monetarne politike u zemljama koje su se vezale za dolar) dovela je do napuštanja Bretton Woods sustava. Fond se počeo više uključivati u zemlje u razvoju, a također je preuzeo veću ulogu savjetnika za ekonomsku politiku i nastavio kao zajmodavac u krajnjem utočištu (Strand, 2014).

Do 1980-ih članstvo u Fondu djelotvorno je podijeljeno bogatim vladama koje su donosile pravila i posuđivale zemljama koje su morale živjeti po tim pravilima. Pod pravilima se podrazumijevaju uvjeti politike koji se postavljaju na zajmove Fonda. Naglašavanje ove polarizacije uloge u Fondu jednostavno je zapažanje da od kasnih 1970-ih do Velike recesije nijedno bogato gospodarstvo nije koristilo mogućnosti kreditiranja MMF-a. Povelja MMF-a zalagala se za kolektivno djelovanje među zemljama kako bi se postigle koristi poput povećane zaposlenosti i stvarnih prihoda, olakšao uravnoteženi rast međunarodne trgovine, poboljšao životni standard i poboljšali domaći resursi državama članicama (Woods, 2006).

U teoriji je Fond uspostavljen kao apolitična međunarodna organizacija stvorena za održavanje stabilnog međunarodnog financijskog sustava, pružanje zajmova državama članicama kako bi se umanjila kratkoročna neravnoteža plaćanja i obrana tečaja država članica (Gould, 2006), a u stvarnosti, unutarnje upravljanje Fonda u biti su bili izrazito politički (Rapkin i Strand, 1997).

3.2. Struktura MMF-a

Od svog osnivanja, veličina i struktura MMF-a, odgovornosti i prioriteta te način poslovanja pretrpjeli su znatnu ekspanziju ili transformaciju kao odgovor na promjene u svjetskom ekonomskom okruženju. Kako bi nastavio ispunjavati svoj temeljni mandat utvrđen člancima sporazuma, MMF se kontinuirano prilagođavao novim izazovima u svjetskom gospodarstvu koje se razvija (Mountford, 2008).

Izvršni direktor

Na vrhu unutarnje strukture MMF-a nalazi se izvršni direktor i zamjenik izvršnog direktora. Ured izvršnog direktora ima četiri jedinice koje nadziru ulaganja u mirovinski fond, proračun i planiranje, unutarnju reviziju, inspekciju i upravljanje tehničkom pomoći (MMF, 2020).

Navedene jedinice i njihove funkcije su kako slijedi (MMF, 2020):

Investicijski odjel

- Upravlja imovinom osoblja, mirovinskim planom i mirovinskim pogodnostima i investicijskim računom.

Odjel za proračun i planiranje

- Priprema srednjoročni proračun za pomoć u ostvarivanju strategije MMF-a.
- Izdaje smjernice odjelima i uredima za pripremu njihovih proračuna i poslovnih planova.
- Prati i kontrolira rashode u okviru ukupnog proračuna.
- Koordinira proračunsku politiku i administrativna pitanja sa višim upraviteljima proračuna i Odborom za proračun Odbora.
- Igra glavnu ulogu u razvoju sustava pokazatelja uspješnosti za MMF.

Ured za unutarnju reviziju i inspekciju

- Provodi neovisne i objektivne revizije i preispituje učinkovitost računovodstvenih i financijskih kontrola i administrativnih procesa MMF-a, te predstavlja analize i savjete rukovodstvu i osoblju MMF-a za poboljšanje.
- Pruža savjetodavne usluge za poslovne procese i radne prakse kako bi osigurao da su oni strukturirani i provedeni na način koji omogućava MMF-u da ispuni svoje ciljeve.
- Provodi unutarnje istrage na zahtjev izvršnog direktora.
- Pomaže u procesu vanjske revizije i podržava aktivnosti odbora za vanjsku reviziju.

Ured za tehničku pomoć

- Nadzire razvoj, provedbu i izvještavanje o politici tehničke pomoći.
- Procjenjuje primjerenost i odgovarajuću raspodjelu sredstava za tehničku pomoć i mobilizira resurse za tehničku pomoć.
- Promovira međuresornu suradnju i koordinaciju u planiranju i pružanju tehničke pomoći.
- Nadgleda suradnju MMF-a sa svim izvorima financiranja vanjske tehničke pomoći.

Ostatak MMF-a čine područni odjeli, odjeli za funkcionalne i posebne službe, odjel i uredi za informiranje i vezu i odjeli za podršku. Svaki odjel i svaka jedinica pod uredom generalnog direktora vodi direktori koji podnosi izvještaje generalnom direktoru (MMF, 2020).

Područni odjeli

Trenutno postoji pet područnih odjela, s odgovornostima podijeljenim otprilike po zemljopisnim linijama: Afrički odjel, Odjel za Aziju i Pacifik, Europski odjel, Odjel za Bliski Istok i Srednju Aziju i Odjel zapadne hemisfere. To su, zajedno s dolje opisanim odjelima za funkcionalne i posebne službe, osnovni operativni odjeli MMF-a. Područni odjeli su središnja mjesta za odnose sa zemljama članicama, a MMF-ove rasprave o ekonomskoj politici i posudbe sa zemljama članicama provode prvenstveno ti odjeli (Buir, 2002).

Odjeli za funkcionalne i posebne usluge

Sastoji se od devet odjeljenja funkcionalnih i specijalnih službi prvenstveno odgovornih za rad MMF-a na područjima oblikovanja i razvoja politika, jačanja međunarodnog monetarnog

sustava, tehničke pomoći, multilateralnog nadzora i financijskih transakcija sa zemljama članicama (MMF, 2016).

Odjel za vanjske odnose i uredi za veze

Promovira javno razumijevanje i potporu radu MMF-a putem tiska, javnih kontakata i širenja informacija o MMF-u, savjetuje menadžment o ključnim porukama na koje bi se vanjske komunikacije trebale usredotočiti i kako ih učinkovito i djelotvorno dostaviti. Nadalje, održava vanjsku internetsku stranicu MMF-a, objavljuje ankete i godišnje izvješće MMF-a te izvještava o financijama i razvoju MMF-a (Buire, 2002).

Odjel za podršku

U ovaj odjel ulazi tajnička potpora upravnim i savjetodavnim tijelima MMF-a i zajedno sa Svjetskom bankom donosi administrativne aranžmane poput sastanka odbora guvernera, IMFC-a (engl. *International Monetary and Financial Committee* – IMFC) i Odbora za razvoj. Upravlja svakodnevnim programom rada Izvršnog odbora, uspostavlja vezu između uprave i osoblja i Izvršnog odbora, nadgleda sažimanje rasprava Izvršnog odbora, održava službenu evidenciju upravnih tijela MMF-a i priprema zapisnike izvršne uprave Sjednice odbora te pomaže u pripremi priopćenja IMFC-a, G-24 ili Odbora za razvoj. Odjel za podršku ima središnju odgovornost za komunikaciju s upravnim tijelima MMF-a, ispis i distribuciju službenih dokumenata, informacijsku sigurnost, pitanja članstva i administrativna pitanja za urede izvršnih direktora (MMF, 2016).

Sastavni dio ureda za podršku je i odjel za tehnologiju i opće usluge koje pruža u tri područja (MMF, 2016):

- Administrativne usluge: projekti zgrada, upravljanje objektima, knjižnice, arhivi i evidencija, nabava, prijevoz, sigurnost na terenu i sjedištu, informacijska sigurnost i izvršne zaštitne službe.
- Usluge informacijske tehnologije: informacijski sustavi, tehnološka infrastruktura, multimedijske usluge i upravljanje dokumentima.
- Jezične usluge (tj. Prijevod i tumačenje).

Posljednji ured u ovom odjelu je kadrovska služba ili odjel za ljudske resurse. Odjel za ljudske resurse upravlja ljudskim resursima MMF-a u partnerstvu s drugim odjelima, nadgledajući razvoj i provedbu politike u vezi s zapošljavanjem, naknadama, beneficijama i razvojem osoblja (MMF, 2020).

3.3. Operativno djelovanje MMF-a

Operacije MMF- a uključuju nadzor, financijsku i tehničku pomoć članicama fonda te su one pobliže objašnjene u nastavku ovog poglavlja.

3.3.1. Nadzor

Kad se zemlja pridruži MMF-u, ona pristaje podvrgnuti svoju ekonomsku i financijsku politiku nadzoru međunarodne zajednice. Također se obvezuje voditi politike koje pogoduju urednom gospodarskom rastu i razumnoj stabilnosti cijena, izbjegavati manipuliranje deviznim tečajevima radi nelojalne konkurentne prednosti i pružiti MMF-u podatke o svom gospodarstvu. Redovito praćenje gospodarstava MMF-a i s tim u vezi pružanje političkih savjeta ima za cilj utvrditi slabosti koje uzrokuju ili bi mogle dovesti do financijske ili ekonomske nestabilnosti (James, 2012).

Nadzor zemlje

Nadzor nad zemljama je trajni proces koji kulminira redovitim (obično godišnjim) sveobuhvatnim konzultacijama s pojedinim zemljama članicama, uz razgovore između njih po potrebi. Tijekom savjetovanja prema članku IV., Tim ekonomista MMF-a posjećuje zemlju kako bi procijenio ekonomsko i financijsko kretanje i razgovarao s državnim i dužnosnicima središnje banke o ekonomskim i financijskim politikama. Misije osoblja MMF-a također se često sastaju s parlamentarcima i predstavnicima gospodarstva, sindikata i civilnog društva (James, 2012).

Tim izvještava o svojim nalazima upravu MMF-a, a zatim ih iznosi na raspravu Izvršnom odboru koji predstavlja sve zemlje članice MMF-a. Sažetak stavova Odbora naknadno se prosljeđuje vladi zemlje. Sažeci većine rasprava objavljeni su u priopćenjima za tisak i objavljeni su na web mjestu MMF-a, kao i većina izvještaja o zemljama koje je pripremila osoblje (MMF, 2020).

Regionalni nadzor

Regionalni nadzor uključuje ispitivanje politika koje se vode u okviru valutnih unija - uključujući eurozonu, Zapadnoafričku ekonomsku i monetarnu uniju, Srednjoafričku ekonomsku i monetarnu zajednicu i Istočnu karipsku valutnu uniju. Izvješća o regionalnim ekonomskim izgledima također su pripremljena za raspravu o ekonomskom razvoju i ključnim političkim pitanjima u azijsko-pacifičkom području, Europi, Bliskom Istoku i Srednjoj Aziji, subsaharskoj Africi i zapadnoj hemisferi (Ardeshir, 1994).

Globalni nadzor

Globalni nadzor podrazumijeva preglede Izvršnog odbora MMF-a o globalnim ekonomskim trendovima i kretanjima. Glavni se pregledi temelje na izvješćima Svjetske ekonomske perspektive, Izvješću o globalnoj financijskoj stabilnosti, koje pokriva razvoj, izgleda i politička pitanja na međunarodnim financijskim tržištima, te Fiskalnom monitoru koji analizira najnovija kretanja u javnim financijama. Sva tri izvješća objavljuju se dva puta godišnje, a ažuriranja se dostavljaju kvartalno. Uz to, Izvršni odbor češće održava neformalne rasprave o svjetskim ekonomskim i tržišnim kretanjima (Dreherm, 2005).

3.3.2. Kreditiranje

Zemlja u teškim financijskim problemima, nesposobna platiti svoje međunarodne račune, predstavlja potencijalne probleme za stabilnost međunarodnog financijskog sustava. Svaka zemlja članica, bila ona bogata ili siromašna, može se obratiti MMF-u za financiranje ako za to ima potrebe prema platnoj bilanci - odnosno ako na tržištima kapitala ne može pronaći dovoljno financiranja po pristupačnim uvjetima kako bi postala međunarodna plaćanja i održavati sigurnu razinu pričuva.

Zajmovi MMF-a namijenjeni su pomoći zemljama članicama u rješavanju problema platne bilance, stabiliziranju njihovih gospodarstava i obnavljanju održivog gospodarskog rasta. Ova uloga u rješavanju kriza srž je kreditiranja MMF-a. Istodobno, globalna financijska kriza naglasila je potrebu za učinkovitim globalnim mrežama financijske sigurnosti koje će pomoći zemljama da se nose s nepovoljnim šokovima. Međutim, MMF nije razvojna banka i, za razliku od Svjetske banke i drugih razvojnih agencija, ne financira projekte (Cotelli, 1993).

3.3.3. Tehnička podrška

MMF dijeli svoje znanje sa zemljama članicama pružajući tehničku pomoć i obuku u širokom rasponu područja, poput središnjeg bankarstva, monetarne politike i politike tečaja, porezne politike i administracije te službene statistike. Cilj je pomoći u poboljšanju dizajna i provedbe ekonomskih politika članica, uključujući jačanje vještina u institucijama kao što su ministarstva financija, središnje banke i statističke agencije (Mohammed, 2003).

MMF je stoga zabrinut ne samo za probleme pojedinih zemalja već i za rad međunarodnog monetarnog sustava u cjelini. Njegove aktivnosti usmjerene su na promicanje politika i strategija putem kojih članice mogu zajedno raditi na osiguranju stabilnog svjetskog financijskog sustava i održivog gospodarskog rasta.

3.4. Kritike i kontroverze

Istraživanje Instituta za prekomorski razvoj (engl. *Overseas Development Institute* - ODI), provedeno 1980., uključivalo je kritike MMF-a koje podupiru analizu da je to stup onoga što aktivist Titus Alexander naziva globalnim aparthejdnom. Uočeno je da razvijene zemlje imaju dominantniju ulogu i kontrolu nad manje razvijenim zemljama (Alexander, 1996).

Fond je radio na netočnoj pretpostavci da su sve neravnoteže plaćanja uzrokovane na domaćem tržištu. Grupa 24 (G-24), u ime članica manje razvijenih zemalja (engl. *Less developed countries* - LDC, i Konferencija Ujedinjenih naroda o trgovini i razvoju (engl. *United Nations Conference on Trade and Development* - UNCTAD) žalili su se da MMF ne razlikuje dovoljno neravnotežu s pretežno vanjskim, a ne unutarnjim uzrocima. Ova kritika izrečena je nakon naftne krize 1973. godine. Zatim su se najmanje razvijene zemlje našle u deficitu u plaćanju zbog nepovoljnih promjena u uvjetima trgovine, a Fond je propisao programe stabilizacije slične onima koji su predloženi za deficite uzrokovane prekomjernom potrošnjom vlade. Suočeni s dugotrajnom, izvana generiranom neravnotežom, G-24 je tražio više vremena za najmanje razvijene zemlje da prilagode svoja gospodarstva (Alexander, 1996).

Nadalje, neke politike MMF-a smatraju se antirazvojnima. U izvješću se navodi da su deflacijski učinci programa MMF -a brzo doveli do gubitka proizvodnje i zaposlenosti u gospodarstvima u

kojima su prihodi bili niski, a nezaposlenost visoka. Početna politika MMF -a temeljila se na teoriji i utjecala je na različita mišljenja i međusobna rivalstva. Kritičari sugeriraju da su njegove namjere da provodi tu politiku u zemljama s vrlo različitim ekonomskim okolnostima bile pogrešno informirane i da nisu imale ekonomsko obrazloženje (Graham, Rowlands, 2017).

Argentina, koju je MMF smatrao uzornom zemljom u skladu s prijedlozima politika institucija iz Bretton Woodsa, doživjela je katastrofalnu ekonomsku krizu 2001. godine, za koju neki vjeruju da je uzrokovana proračunskim ograničenjima izazvanim MMF-om —Što je potkopalo sposobnost vlade da održi nacionalnu infrastrukturu čak i u ključnim područjima kao što su zdravstvo, obrazovanje i sigurnost - i privatizaciju strateški vitalnih nacionalnih resursa. Drugi krizu pripisuju krivo osmišljenom argentinskom fiskalnom federalizmu, zbog čega se nacionalna potrošnja brzo povećala. Kriza je proširila mržnju prema ovoj instituciji u Argentini i drugim južnoameričkim zemljama, a mnogi za ekonomske probleme regije krive MMF (Webb, 2003).

Godine 2006., viši analitičar politike ActionAid Akanksha Marphatia izjavio je da politike MMF -a u Africi potkopavaju svaku mogućnost postizanja Milenijskih razvojnih ciljeva (MRC) zbog nametnutih ograničenja koja sprječavaju potrošnju na važne sektore, poput obrazovanja i zdravstva (Mwakikagile, 2006).

Bivši glavni ekonomist MMF-a i bivši guverner Rezervne banke Indije (engl. *Reserve Bank of India* - IRB) Raghuram Rajan koji je predvidio financijsku krizu 2007–08 kritizirao je MMF zbog toga što je ostao sporedni igrač razvijenog svijeta. Kritizirao je MMF zbog pohvale monetarne politike SAD-a za koju je vjerovao da nanosi pustoš na tržištima u razvoju. Kritizirao je politiku ultra labavog novca zapadnih zemalja i MMF-a (Boughton, Mourmouras, 2004).

Zemlje poput Zambije nisu dobile odgovarajuću pomoć s dugotrajnim učincima, što je izazvalo zabrinutost ekonomista. Od 2005. godine Zambija (kao i 29 drugih afričkih zemalja) doista je dobivala otpis duga, što je pomoglo u opskrbi sredstvima za medicinu i obrazovanju u zemlji. Međutim, Zambija se za manje od desetljeća vratila dugu u iznosu polovice svog BDP-a. Američki ekonomist William Easterly, skeptičan prema metodama MMF-a, u početku je upozoravao da bi rasterećenje duga jednostavno potaknulo bezobzirnije zaduživanje iskrivljenih

vlada, osim ako nije popraćeno reformama za ubrzanje gospodarskog rasta i poboljšanja upravljanja (Boughton, Mourmouras, 2004).

Upravljačka direktorica Lagarde (2011.-2019.) osuđena je za pružanje povlaštenog tretmana biznismenu koji je postao političar Bernardu Tapieu dok je podnosio pravni prigovor protiv francuske vlade. U to je vrijeme Lagarde bila francuska ministrica gospodarstva. U roku od nekoliko sati od osude, u kojoj je izbjegla svaku kaznu, 24-člani izvršni odbor fonda obustavio je sve spekulacije da će možda morati dati ostavku, hvaleći njezino "izvanredno vodstvo" i "široko poštovanje" koje zauzima diljem svijeta (Alexander, 1996).

4. SVJETSKA BANKA

Svjetska banka jedna je od najmoćnijih svjetskih financijskih institucija koja nudi zajmove s polugom. Unatoč brojnim ciljevima i misijama, glavni cilj Svjetske banke je smanjenje siromaštva. Prigrljena s dvije glavne institucije poput Međunarodnog udruženja za razvoj (engl. *International Development Association* - IDA) i Međunarodne banke za obnovu i razvoj (engl. *International Bank for Reconstruction and Development* - IBRD), Svjetska banka danas je međunarodno važna institucija za financiranje (Clemens, 2016). Ovo poglavlje daje pregled nastanka, strukture i operativnog djelovanja Svjetske banke.

4.1. Nastanak Svjetske banke

Svjetska banka također je proizašla iz konferencije iz Bretton Woodsa u srpnju 1944. godine u New Hampshireu. Bila je to prva od pet institucija oblikovanih kao potreba regulacije međunarodnog monetarnog i financijskog poretka nakon Drugog svjetskog rata. Iako su inicirani zajedno i imaju sjedište u Washingtonu, DC, Svjetska banka i Međunarodni monetarni fond međusobno se razlikuju u vodećem procesu. Svjetska banka ima američkog vođu, dok Međunarodni monetarni fond vodi Europljanin (Sampson, 2001).

Od 1945. do 1967. Svjetska banka slijedila je nisku razinu kreditiranja, zbog činjenice da je prijenos zajmova bio redovit i uobičajen. Uzimajući u obzir specifičnosti, banka je nastojala dizajnirati razinu stabilnosti ravnoteže kako bi obnovila zajmove u svrhu postizanja povjerenja u aktivnost banke. Francuska je izabrana od predsjednika banke te da bude prva zemlja korisnica pomoći Svjetske banke, dok su zahtjevi Čilea i Poljske odbijeni (Sampson, 2001).

Od 1968. do 1980. glavna operacija Svjetske banke bila je ispunjavanje temeljnih potreba zemalja u razvoju. Štoviše, povećao se broj zajmova zajmoprimcima, posebno u sektoru infrastrukture ili socijalnih usluga. Prve promjene nastale su zbog odabranog američkog poslovnog rukovoditelja Roberta McNamare kojeg je dodijelilo predsjedništvo, čije su namjere bili u stvaranju inovativnog sustava koji bi povezo zemlju zajmoprimca s bankom, kako bi se olakšao postupak zajma. Odmah je modificirao politike banke u vitalna ispitivanja poput ulaganja u zdravstveni sustav, poboljšanje poljoprivrede; gradnja škola, itd. (Mason, 1973).

Od 1980. do 1989. postupak pozajmljivanja bio je namijenjen zemljama u razvoju. Uz to, kao dio politike Svjetske banke, nove politike strukturne regulacije težile su reformi gospodarstava trećeg svijeta. Stoga je nova uredba ustanovila smanjenje „zdravstvene, prehrambene i obrazovne razine za desetke milijuna djece u Aziji, Latinskoj Americi i Africi“ (Mason, 1973).

4.2. Struktura Svjetske banke

Svjetska banka je poput zadruge koju čini 189 zemalja članica. Te države članice ili dioničare predstavlja Odbor guvernera koji su konačni kreatori politike u Svjetskoj banci. Općenito, guverneri su ministri financija zemalja članica ili ministri razvoja. Sastaju se jednom godišnje na godišnjim sastancima odbora guvernera Grupe Svjetske banke i Međunarodnog monetarnog fonda (Gilbert, 2000).

Guverneri delegiraju određene dužnosti na 25 izvršnih direktora koji rade na licu mjesta u banci. Pet najvećih dioničara imenuje izvršnog direktora, dok ostale države članice predstavljaju izabrani izvršni direktori (Gilbert, 2000).

Odbori guvernera sastoje se od jednog guvernera i jednog zamjenika guvernera koje imenuje svaka država članica. Ured obično obnaša državni ministar financija, guverner središnje banke ili visoki dužnosnik sličnog ranga, ako je država članica banke, a također je članica (Peet, 2003).

Svjetska banka je kolosalna institucija koja uključuje približno 10 000 razvojnih stručnjaka iz otprilike svake države na svijetu. Samo u Washingtonu, DC, sadrži više od 100 državnih ureda, zajedno s ekonomistima, financijskim savjetnicima, analitičarima, itd. (Peet, 2003).

Međunarodne financijske korporacije (engl. *International Finance Corporation* - IFC) ili Međunarodne asocijacije za razvoj (IDA), imenovani guverner i njegov zamjenik služe po službenoj dužnosti kao guverner i zamjenik na odboru guvernera IFC-a i IDA-e. Oni također služe kao predstavnici svoje zemlje u Upravnom vijeću Međunarodnog centra za rješavanje investicijskih sporova (engl. *International Centre for Settlement of Investment Disputes* - ICSID), ako nije drugačije naznačeno. Guverneri i zamjenici Multilateralne agencije za jamstvo

ulaganja (engl. *Multilateral Investment Guarantee Agency* - MIGA) imenuju se odvojeno (Winters, 2002).

Sve ovlasti banke dodijeljene su Odborima guvernera, višem tijelu banke koje donosi odluke. Međutim, odbori guvernera prenose izvršne ovlasti direktorima, a te ovlasti uključuju (MMF, 2020):

- prihvatiti i suspendirati članove;
- povećati ili smanjiti odobreni kapital;
- utvrditi raspodjelu neto dobiti banke;
- odlučiti o žalbama na tumačenja članaka sporazuma od strane izvršnih direktora;
- uspostaviti formalne sveobuhvatne aranžmane za suradnju s drugim međunarodnim organizacijama;
- trajno obustaviti poslovanje banke;
- povećati broj izabranih izvršnih direktora; i
- odobriti izmjene i dopune članaka sporazuma.

Predsjednik Grupe Svjetske banke predsjedava sastancima odbora direktora i odgovoran je za cjelokupno upravljanje bankom. Predsjednika bira Odbor izvršnih direktora na petogodišnji mandat koji se može obnoviti (Winters, 2002).

Izvršni direktori čine odbore direktora Svjetske banke. Obično se sastaju najmanje dva puta tjedno kako bi nadzirali poslovanje banke, uključujući odobravanje zajmova i jamstava, nove politike, administrativni proračun, strategije pomoći zemlji i odluke o zaduživanju i financijske odluke. Svjetska banka svakodnevno djeluje pod vodstvom predsjednika, uprave i višeg osoblja te potpredsjednika zaduženih za globalne prakse, područja i funkcije (Sampson, 2001).

Odbori direktora Svjetske banke odnose se na četiri odvojena odbora direktora, i to na Odbor Međunarodne banke za obnovu i razvoj (IBRD), Međunarodnu razvojnu agenciju (IDA), Međunarodnu financijsku korporaciju (IFC) i Multilateralno jamstvo za ulaganje Agencija (MIGA) (Sampson, 2001).

Svaki je odbor odgovoran za opće poslovanje svoje organizacije. Izvršni direktori kao pojedinci ne mogu izvršavati nikakve ovlasti niti se obvezati ili zastupati banku, osim ako ih za to izričito ne ovlasti Odbor direktora. Izvršne direktore imenuju ili biraju guverneri. Trenutni odbori Grupe Svjetske banke sastoje se od 25 direktora. U skladu s člancima banke, izvršni direktori biraju predsjednika Svjetske banke, koji je predsjednik odbora direktora. Predsjednik je predsjedavajući i obično nema glas osim odluke u slučaju jednako podijeljenog Odbora (Gilbert, 2000).

4.3. Operativno djelovanje svjetske banke

Primarne misije Svjetske banke sastoje se u pružanju podrške zemljama u razvoju i pomoći u smanjenju siromaštva, održavanju gospodarskog rasta, izgradnji radnih mjesta, sve u tijeku nemilosrdne financijske ponude. Svjetska banka smatra kao pet glavnih značajki za ekonomski razvoj, uključuje vladino pojačanje i obrazovanje njihovih certificiranih izvršnih vlasti, postignuća pravnih sustava za poslovanje, zaštitu prava privatne imovine, osnivanje moćnih potpornih sustava od mikro kredita do većih poslovnih poduzeća, pomažući zemljama u borbi protiv korupcije, i na kraju, nudi istraživanja i programe o savjetodavnim uslugama, postupke obuke koji će biti posebno korisni nevladinim organizacijama, akademijama, pa čak i samim vladama. Cjelokupni gore navedeni ciljevi su odrednica za prošireni gospodarski razvoj (Goldman, 2005).

Operativni rad Svjetske banke sa zemljama članicama obavlja se prvenstveno kroz razvojne projekte. Ti se projekti financiraju zajmovima s niskom kamatom, zajmovima od nula do niskih kamata ili bespovratnim sredstvima zemljama u razvoju. Projekti obuhvaćaju niz ulaganja u područja poput obrazovanja, infrastrukture i javne uprave (Levinsohn, 2002).

Svjetska banka novac za svoje razvojne programe prikuplja sudjelovanjem na svjetskim tržištima kapitala i, u slučaju IDA-e, prikupljanjem doprinosa od bogatijih vlada članica. IBRD, koji omogućuje više od polovice godišnjih zajmova banke, prikuplja gotovo sav svoj novac na financijskim tržištima. IBRD prodaje obveznice s ocjenom AAA i ostale dužničke vrijednosne papire mirovinskim fondovima, osiguravajućim društvima, korporacijama, drugim bankama i pojedincima širom svijeta (Levinsohn, 2002).

IBRD svojim zajmoprincipima naplaćuje kamate po stopama koje odražavaju njegovu cijenu posudbe. Zajmovi se moraju otplatiti u roku od 15 do 20 godina; postoji otplatni period od 3 do 5 godina prije početka otplate glavnice (Goldman, 2005).

Manje od 5% sredstava IBRD-a uplaćuju zemlje kada se pridruže Banci. Vlade država članica kupuju dionice čiji se broj temelji na njihovoj relativnoj ekonomskoj snazi, ali uplaćuju samo mali dio vrijednosti tih dionica. Neplaćeni saldo je „na poziv“ u slučaju da banka pretrpi toliko velike gubitke da više ne može plaćati svoje vjerovnike - nešto što se nikada nije dogodilo. Ovaj zajamčeni kapital može se koristiti samo za plaćanje imatelja obveznica, a ne za pokrivanje administrativnih troškova ili za zajmove. Pravila IBRD-a zahtijevaju da nepodmireni i isplaćeni zajmovi ne smiju premašiti ukupni kapital i rezerve (Gilbert, 2000).

IDA pruža pomoć zemljama koje su presiromašne da bi se mogle zaduživati po komercijalnim stopama, koristeći beskamratne zajmove poznate kao IDA krediti. Ti krediti čine više od jedne četvrtine svih zajmova banke. Zajmoprincipi plaćaju naknadu manju od 1 posto zajma za pokrivanje administrativnih troškova. (Kapur, 1997).

Gotovo 40 zemalja doprinosi financiranju IDA-e, koje se obnavlja svake tri godine. Zemlje donatorice uključuju ne samo industrijske zemlje članice poput Francuske, Njemačke, Japana, Ujedinjenog Kraljevstva i Sjedinjenih Država, već i zemlje u razvoju poput Bocvane, Brazila, Mađarske, Republike Koreje, Ruske Federacije i Turske, neke od zemalja koji su nekoć bili zajmoprincipi IDA-e. IDA-inim financiranjem upravlja se na isti način kao i IBRD-om. Kao i kod IBRD-a, nikada nije došlo do zaostatka za IDA kreditom. Svjetska banka vladama svojih klijenata nudi dvije osnovne vrste instrumenata zajma: investicijski zajmovi i zajmovi za prilagodbu (Clemens, 2016).

Investicijski zajmovi

Investicijski zajmovi osiguravaju dugoročno financiranje niza aktivnosti usmjerenih na stvaranje fizičke i socijalne infrastrukture potrebne za ublažavanje siromaštva i održivi razvoj. Tijekom posljednja dva desetljeća investicijsko kreditiranje činilo je u prosjeku 75 do 80 posto svih zajmova banke. Priroda investicijskog kreditiranja evoluirala je tijekom vremena. Izvorno

usredotočeno na hardver, inženjerske usluge i cigle i žbuku, investicijsko kreditiranje danas je usmjereno više na izgradnju institucija, društveni razvoj i infrastrukturu javne politike potrebne za olakšavanje aktivnosti privatnog sektora (Levinsohn, 2002).

Primjeri područja u kojima se financiraju takvi projekti uključuju (Goldman, 2005):

- smanjenje urbanog siromaštva (uključivanje privatnih dobavljača u novu stambenu izgradnju),
- ruralni razvoj (formalizacija posjedovanja zemljišta radi povećanja sigurnosti malih poljoprivrednika),
- voda i kanalizacija (poboljšanje učinkovitosti vodovoda),
- upravljanje prirodnim resursima (pružanje obuke o održivom šumarstvu i ratarstvu),
- rekonstrukcija nakon sukoba (reintegracija vojnika u zajednice),
- obrazovanje (promicanje obrazovanja djevojčica),
- zdravstvo (uspostavljanje ruralnih klinika i osposobljavanje zdravstvenih radnika).

Zajmovi za prilagodbu

Zajmovi za prilagodbu pružaju pomoć koja se brzo isplaćuje kao podrška strukturnim reformama u sektoru ili gospodarstvu u cjelini. Oni podržavaju politike i institucionalne promjene potrebne za stvaranje okruženja pogodnog za održiv i nepristran rast. Tijekom posljednja dva desetljeća, prilagodbeni zajmovi u prosjeku su činili 20 do 25 posto ukupnih zajmova banke. Zajmovi za prilagodbu namijenjeni su pružanju podrške reformama makroekonomske politike, uključujući reforme trgovinske politike i poljoprivrede. Vremenom su se razvili kako bi se više usredotočili na strukturni, financijski sektor i socijalnu reformu politike i na poboljšanje upravljanja resursima javnog sektora (Levinsohn, 2002).

Neki od ciljeva takvih zajmova uključuju sljedeće (Levinsohn, 2002):

- promicanje konkurentnih tržišnih struktura (pravnih i regulatornih reforma),
- ispravljanje poremećaja u režimima poticaja (oporezivanje i reforma trgovine),
- uspostava odgovarajućeg nadzora i zaštitnih mjera (financijski sektor reforma),
- stvaranje povoljnog okruženja za ulaganja u privatni sektor (pravosudna reforma i usvajanje modernog investicijskog zakona).

Ostale važne aktivnosti Svjetske banke uključuju biološku zaštitu i krčenje šuma uglavnom u nepovoljnim regijama; standardi za onečišćenje zraka i emisiju plina. Banka također surađuje s raznim međunarodnim i lokalnim suradnicima kako bi brzo ispunila ciljeve MCR-a (Cammack, 2004).

4.4. Kritike i kontroverze

Svjetska banka dugo je bila kritizirana od strane nevladinih organizacija, poput autohtone grupe za preživljavanje Survival International i akademika, uključujući Henryja Hazlitta (1984), i njenog bivšeg glavnog ekonomistu Josepha Stiglitz (2003). Hazlitt je tvrdio da će Svjetska banka, zajedno s monetarnim sustavom u kojem je osmišljena, promicati svjetsku inflaciju i svijet u kojem međunarodnom trgovinom dominira država. Stiglitz je tvrdio da su takozvane politike reforme slobodnog tržišta za koje se banka zalaže često štetne za gospodarski razvoj ako se provode loše, prebrzo ("šok terapija"), u pogrešnom slijedu ili u slabim, nekonkurentnim gospodarstvima (Hazlitt, 1984; Stiglitz, 2003).

Jedna od najčešćih kritika Svjetske banke bila je način na koji se njome upravlja. Iako Svjetska banka predstavlja 188 zemalja, njome upravlja mali broj ekonomski moćnih zemalja. Ove zemlje (koje također osiguravaju većinu financiranja institucije) biraju vodstvo banke i više rukovodstvo, a njihovi interesi dominiraju. Titus Alexander (1996) tvrdi da nejednaka glasačka moć zapadnih zemalja i uloga Svjetske banke u zemljama u razvoju čini sličan je Južnoafričkoj razvojnoj banci pod aparthejdom, pa je stoga stup globalnog apartheida (Alexander, 1996).

Devedesetih godina prošlog stoljeća Svjetska banka i MMF kovali su Washingtonski konsenzus, politike koje su uključivale deregulaciju i liberalizaciju tržišta, privatizaciju i smanjenje veličine vlade. Iako je Washingtonski konsenzus zamišljen kao politika koja bi najbolje promicala razvoj, kritiziran je zbog zanemarivanja jednakosti, zapošljavanja i načina na koji su provedene reforme poput privatizacije. Stiglitz je tvrdio da je Washingtonski konsenzus stavio previše naglaska na rast BDP -a, a nedovoljno na trajnost rasta ili na to je li rast pridonio boljem životnom standardu (Stiglitz, 2003).

Kritike Svjetske banke i drugih organizacija često imaju oblik prosvjeda, poput prosvjeda Svjetske banke u Oslu 2002., (Gibbs, 2002) Oktobarske pobune 2007. (Williams, Ruane, 2007) i bitke za Seattle 1999. (Wilson, 1999) Takve demonstracije dogodile su se u cijelom svijetu.

Dakle, djelatnost Svjetske banke visoko je koncentrirana na promicanje rasta i razvoja zemalja u razvoju, uglavnom pomažući stvaranje novih radnih mjesta, povećavajući prihode i pružajući svu financijsku pomoć. Unatoč raznim kampanjama i promocijama, danas je uloga Svjetske banke pogrešno protumačena zbog kritika s kojima se suočava. U eri globalizacije postoji masovni protok robe, usluga, tehnologije, kapitala i ljudi; stoga misija Svjetske banke postaje sve složenija.

5. SVJETSKA TRGOVINSKA ORGANIZACIJA

Svjetska trgovinska organizacija (engl. *World Trade Organisation* - WTO) je najmlađa od svih glavnih međunarodnih međuvladinih organizacija, a opet, nedvojbeno je jedna od najutjecajnijih u ovim vremenima ekonomske globalizacije. Također je jedna od najkontroverznijih i osporavanih međunarodnih organizacija.

Svjetska trgovinska organizacija jedina je globalna međunarodna organizacija koja se bavi pravilima trgovine među državama. U njenom su srcu sporazumi WTO-a, koje je potpisala većina svjetskih trgovačkih država i ratificirala u svojim parlamentima. Cilj je pomoći proizvođačima roba i usluga, izvoznicima i uvoznicima da posluju (Khor, 2007). Ovo poglavlje daje pregled povijesti nastanka organizacije, njene strukture te operativnog djelovanja.

5.1. Nastanak Svjetske trgovinske organizacije

Opći sporazum o carinama i trgovini (engl. *The General Agreement on Tariffs and Trade* - GATT) nastao je 1947. godine iz pepela Drugog svjetskog rata, kao i Međunarodni monetarni fond i Svjetska banka. To je bio rezultat međunarodne suradnje bez presedana međunarodne zajednice koja je bila duboko ozlijeđena štetom i razaranjem koje je donijelo beskrajno ratovanje (Steinbery, 2002).

Iako je GATT zasigurno uveo novo razdoblje međunarodne suradnje, unatoč tome morao je odbiti pokidani napor da stvori Međunarodnu trgovinsku organizaciju, pritiske brojnih drugih nacionalnih i regionalnih sukoba i čitav hladni rat, prije nego što je na kraju prerastao u WTO. Preko desetljeća i pol kasnije WTO, 1990. godine nasljeđuje GATT (Steinbery, 2002).

Najvažniji razvoj događaja u kasnim razdobljima GATT-a i WTO-a, bio je širenje opsega onoga što se shvaća kao „trgovinska politika“. Veći dio razdoblja GATT-a, a i stoljećima prije toga, pod trgovinom se podrazumijevalo da se uglavnom ili isključivo odnosi na kretanje robe preko granica, a trgovinska politika bila je uglavnom ograničena na inicijative koje utječu na carine, kvote i druge granične mjere koje oporezuju, reguliraju ili zabranjuju te transakcije (Verhoorsel, 2003).

Trgovina sada obuhvaća prekogranično kretanje ne samo robe već usluga, kapitala, ideja, pa čak i ljudi. Proširenje u onome što se razumije kao trgovinska politika bio je glavni razlog za prijelaz s GATT-a na WTO. Državnici koji su predložili stvaranje ove nove organizacije početkom 1990-ih bili su itekako svjesni glavnih promjena koje su se tada događale u svijetu i često su ih navodili kao razloge za prepravku pravne i institucionalne osnove multilateralnog trgovinskog sustava (Steinbery, 2002).

Prije stvaranja multilateralnog trgovačkog poretka bila su potrebna tri glavna događaja, uključujući pojavu dviju ideja i razrješenje paradoksa. Prva ideja je da su države suverene i da stoga imaju kontrolu nad vlastitim sudbinama, ali i da najbolje vršenje suvereniteta znači sklapanje obvezujućih sporazuma s drugim državama kojima oni postavljaju dobrovoljna i međusobna ograničenja u svom vršenju tog suvereniteta. Stoga je trebalo osmisliti i poštivati međunarodno pravo, uključujući oblike i norme diplomacije, protokola, ugovora, konferencija i na kraju uspostave međunarodnih organizacija.

Prvi koraci ka stvaranju modernog pravnog sustava datiraju iz sedamnaestog i osamnaestog stoljeća, temeljenih na nagađanjima o prirodnom pravu, ali istinski režim međunarodnog prava nije bio u tijeku sve dok države nisu razvile sveobuhvatno tijelo pozitivnog prava temeljeno na stvarnim ugovorima (Khor, 2007).

WTO je izraz te ideje, ali također se morao suprotstaviti činjenici da su države stvorile druge međunarodne organizacije (stvarajući tako probleme koherentnosti), a istovremeno ljubomorno čuvajući vlastiti suverenitet, postavljajući tako granice koliko su spremni ići u pregovaranju i izvršavanju obveza (Peet, 2003).

Druga ideja, i ona koja je najvažnija za ovaj specifični aspekt međunarodnog poretka, bila je ideja da države mogu izvući uzajamne dobitke iz slobodnije trgovine. Kreatori politike neće liberalizirati tržišta ako ne vjeruju da je u interesu pojedinca i u kolektivu zemalja da iskoriste međunarodnu podjelu rada koja se temelji na komparativnoj prednosti i ekonomiji razmjera (Khor, 2007).

Glavni intelektualni argumenti u korist otvorenih tržišta su razvijeni krajem osamnaestog i početkom devetnaestog stoljeća i nadvladali su prevladavajuće merkantilističke doktrine za koju je glavni cilj bio upravljanje trgovinom kako bi se maksimalizirao izvoz, minimalizirao uvoz i tako nagomilao trgovinski višak (Verhoorsel, 2003).

Pojava suradničkih ekonomskih ideja, zajedno s uspostavom državnog sustava temeljenog na pravilima, dala je zemljama i motiv i sredstvo za pregovaranje o ugovorima za bliže ekonomske odnose. No pristalice otvorenih tržišta morale su se suočiti s višegodišnjim izazovima implikacijama svojih ideja (Rolland, 2007).

Treći se razvoj odnosio na moć i njezin paradoks. Svaka od pravnih i ekonomskih ideja na kojima se temelji trgovinski sustav ima za cilj stvoriti svjetski poredak u kojem će moć igrati manju ulogu i u kojem će snažnije države biti ograničene ili zakonom ili njihovim priznavanjem uzajamnog vlastitog interesa (Rolland, 2007).

5.2. Struktura Svjetske trgovinske organizacije

Ministarska konferencija je najviši organ WTO-a i sastaje se najmanje jednom u dvije godine. Obično ga čine svi ministri trgovine članica WTO-a. Ministarska konferencija ima vrhovnu vlast nad svim pitanjima, kako je izraženo člankom IV: 1 Sporazumom WTO-a (Peet, 2003).

Generalno vijeće sastoji se od predstavnika svih članova - obično delegata iz zemalja sa sjedištem u Ženevi. Generalno vijeće zasjeda između sastanaka Vijeća ministara. U osnovi je ovo stvarni motor WTO-a i ima sve ovlasti Vijeća ministara kada to tijelo ne djeluje. Generalno vijeće također djeluje kao Tijelo za rješavanje sporova i Tijelo trgovinske politike (Khor, 2007). Osnovano je i Vijeće za trgovinu robom, Vijeće za trgovinu uslugama i Vijeće za trgovinske aspekte prava intelektualnog vlasništva (engl. *The Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights* - TRIPS) s određenim sferama odgovornosti, odnosno postoje zasebni sporazumi u okviru WTO-a koji definiraju i ograničavaju njihovo djelovanje.

Odbor za trgovinu i razvoj, Odbor za ograničenja platne bilance i Odbor za proračun, financije i upravu imaju samorazumljive funkcije. Isto tako, glavni direktor i Tajništvo djeluju na isključivo

administrativnoj osnovi. Međutim, treba reći da će glavni ravnatelj i osoblje Tajništva po svom karakteru biti isključivo međunarodnog karaktera i neće tražiti ili prihvaćati upute bilo koje vlade ili bilo kojeg drugog tijela izvan WTO-a (Khor, 2007).

5.3. Operativno djelovanje Svjetske trgovinske organizacije

Postoji nekoliko načina gledanja na WTO. To je organizacija za liberalizaciju trgovine, forum za vlade za pregovaranje o trgovinskim sporazumima, mjesto za njih da rješavaju trgovinske sporove te ona upravlja sustavom trgovinskih pravila (Peet, 2003).

Iznad svega, to je pregovarački forum. U osnovi, WTO je mjesto gdje vlade članica odlaze pokušati riješiti međusobne trgovinske probleme. Prvi korak je razgovor. WTO je rođen iz pregovora, a sve što WTO radi rezultat je pregovora. Najveći dio trenutnog rada WTO-a dolazi iz 1986–94. godine, odnosno pregovora nazvanih Urugvajska runda i ranijih pregovora prema Općem sporazumu o carinama i trgovini (GATT). WTO je trenutno domaćin novih pregovora, u skladu s „Razvojnoum agendom iz Dohe“. Tamo gdje su se zemlje suočile s trgovinskim zaprekama i željele da se one smanje, pregovori su pomogli liberalizaciji trgovine. Dakle, osnovna operacija WTO-a je pregovaranje (Pauwelyn, 2003).

No, WTO nije samo liberalizacija trgovina, štoviše, u nekim okolnostima njena pravila podržavaju održavanje trgovinskih zapreka - na primjer radi zaštite potrošača ili sprečavanja širenja bolesti. U njegovom su srcu i sporazumi WTO-a, o kojima su pregovarala i potpisala ih većina svjetskih trgovačkih država. Ti dokumenti pružaju pravna osnovna pravila za međunarodnu trgovinu. Oni su u osnovi ugovori koji obvezuju vlade da drže svoje trgovinske politike u dogovorenim granicama. WTO tako pomaže proizvođačima roba i usluga, izvoznicima i uvoznicima da posluju, dok vladama omogućuje postizanje socijalnih i okolišnih ciljeva (Khor, 2007).

Glavna svrha sustava je da pomogne protoku trgovine što je slobodnije moguće - sve dok nema nepoželjnih nuspojava - jer je to važno za gospodarski razvoj i gospodarsku dobrobit. To djelomično znači uklanjanje prepreka. To također znači osigurati da pojedinci, tvrtke i vlade

znaju kakva su trgovinska pravila širom svijeta i pružiti im povjerenje da neće doći do naglih promjena politike (Peet, 2003).

Drugim riječima, pravila moraju biti „transparentna“ i predvidljiva. Nadalje, pomaže u rješavanju sporova. Trgovinski odnosi često uključuju sukobljene interese. Sporazumi, uključujući one s mukom pregovaranim u sustavu WTO-a, često trebaju tumačenje. Najskladniji način za rješavanje tih razlika jest putem neutralnog postupka koji se temelji na dogovorenom pravnom temelju. To je svrha koja stoji iza postupka rješavanja sporova zapisanih u sporazumima WTO-a

5.4. Kritike i kontroverze

Iako su carine i druge trgovinske barijere značajno smanjene zahvaljujući GATT -u i WTO -u, mnogi kritičari doveli su u pitanje obećanje da će slobodna trgovina ubrzati gospodarski rast, smanjiti siromaštvo i povećati prihode ljudi. Početkom 1990 -ih uklonjene su sve količinske prepreke uvozu i smanjene carine. Međutim, gospodarski rast zemlje ostao je slab. S druge strane, Vijetnam koji je tek 1980 -ih počeo reformirati svoje gospodarstvo, postigao je veliki uspjeh odlukom da slijedi kineski ekonomski model i polaganu liberalizaciju, zajedno s provedbom zaštitnih mjera za domaću trgovinu. Vijetnam je u velikoj mjeri uspio ubrzati gospodarski rast i smanjiti siromaštvo bez da je odmah uklonio značajne trgovinske prepreke (Joseph, 2011).

Ekonomist Ha-Joon Chang tvrdi da postoji "paradoks" u neoliberalnim uvjerenjima u pogledu slobodne trgovine jer je gospodarski rast zemalja u razvoju bio veći u razdoblju 1960.-1980. U odnosu na razdoblje 1980.-2000., Iako su njegove trgovačke politike sada daleko liberalnije nego prije. Također, postoje rezultati istraživanja koji pokazuju da nove zemlje aktivno smanjuju trgovinske barijere tek nakon što se značajno obogate. Prema rezultatima studije, kritičari WTO-a tvrde da liberalizacija trgovine ne jamči gospodarski rast i zasigurno ne ublažavanje siromaštva (Joseph, 2011).

Kritičari su također iznijeli mišljenje da se koristi koje proizlaze iz slobodne trgovine olakšane ne dijele jednako. Ova kritika obično je potkrijepljena povijesnim prikazima ishoda pregovora

i/ili podacima koji pokazuju da se jaz između bogatih i siromašnih nastavlja povećavati, osobito u Kini i Indiji, gdje raste ekonomska nejednakost iako je gospodarski rast vrlo visok. Osim toga, pristupi WTO -a čiji je cilj smanjenje trgovinskih prepreka mogu naštetiti zemljama u razvoju (Wilkinson, 2014).

Strahuje se da će liberalizacija trgovine koja je prerana bez ikakvih istaknutih domaćih prepreka zarobiti gospodarstva u razvoju u primarnom sektoru, koji često ne zahtijeva kvalificiranu radnu snagu, a kad te zemlje u razvoju odluče unaprijediti svoje gospodarstvo koristeći industrijalizaciju, preuranjena domaća industrija ne može odmah skočiti prema očekivanjima, otežavajući konkurenciju drugim zemljama čija je industrija naprednija (Wilkinson, 2014).

6. ZAKLJUČAK

Krajem devedesetih Svjetska banka, Međunarodni monetarni fond i Svjetska trgovinska organizacija započeli su niz napora usmjerenih na povećanje koherentnosti politika njihovih organizacija. MMF i Svjetska banka već su dugo uvrstili liberalizaciju trgovine među svoje brojne propise politike koji su priloženi kao uvjeti zajma u njihovim ugovorima s državama zadužnicama. Trenutno se ti napori bolje koordiniraju s režimima zahtjeva za članstvo u različitim sporazumima o kojima se pregovara unutar WTO-a.

Iako se čini da je WTO demokratskija organizacija, poneki autori je vide kao zatvoreniju organizaciju u kojoj su mnogi sastanci neformalni. Ti su neformalni sastanci presudni prije nego što pregovori dosegnu formalniju razinu prije nego što se postigne konsenzus između zemalja članica. To izaziva zabrinutost zbog transparentnosti organizacije. Iako su sve države članice formalno jednake, WTO u velikoj mjeri kontroliraju određene skupine država, dok druge imaju vrlo ograničen utjecaj i sposobnost da budu u toku sa svim pitanjima.

Organizacije pružaju financijsku pomoć zemljama u potrebi, ali kao i gotovo svaka druga poznata metoda pribavljanja financijskih sredstava, novac dolazi s vezanim nitima i motivi koji stoje iza inicijativa često su upitni. Na primjer, ono što ove skupine nazivaju "promicanjem gospodarskog rasta", njihovi protivnici vide kao nacrt uništavanja lokalnog gospodarstva i uništavanja okoliša globalizacijskim naporima koji idu u korist samo bogatima. Prosvjedi, uključujući one u Davosu, Švicarskoj, Washingtonu, DC, Cancunu, Meksiku i drugim većim gradovima, redovita su manifestacija za MMF, Svjetsku banku i WTO-u. Osim javnih prosvjeda, čak se i neki poslovni čelnici zalažu protiv organizacija.

Rad ovih međunarodnih organizacija dobro je motiviran globalizacijom javne, političke i ekonomske sfere života, iako su često predmet kritika pristaša antiglobalizacijskog pokreta, koji tvrde da globalizacija negativno utječe na društvo i na ideološke i na ekonomske dimenzije života, no iako ponekad ne uspijevaju učinkovito izvršavati svoje funkcije i ako su grubo napadnuti, njihova je uloga u globalnom okruženju uglavnom pozitivna. Zbog toga je potrebno održavati rad ovih međunarodnih organizacija.

LITERATURA

1. Alexander, T. (1996) *Unraveling Global Apartheid: An Overview of World Politics*. Cambridge, U.K.: Polity Press.
2. Ardeshir, S. (1994) Back to the Future? *A critical review of 'Adjustment in Africa*, 13(4), 6-9.
3. Boughton, J., Mourmouras, A. (2004) *The IMF and its Critics*. UK: Cambridge University Press.
4. Buira, A. (2002) *The Governance of the IMF in a Global Economy*. Providing Public Global Goods. New York: Oxford University Press.
5. Clemens, M., Kremer, M. (2016) The New Role for the World Bank. *Journal of Economic Perspectives*. 30 (1), 53–76.
6. Cotelli, C. (1993) Limiting Central Bank Credit to Governments, IMF, Washington DC.
7. Garritsen De Vries, M. (1986) *The IMF in a Changing World, 1945-1985*. Washington, D.C.: The International Monetary Fund.
8. Gibbs, W. (2002). The End of the Nation State. *International Journal of Commerce and Management*, 12(3), 14-17.
9. Gilbert, C., D. Vines, (2000) *The World Bank: Structure and Policies*. Cambridge, Cambridge University Press.
10. Goldman, M., (2005) *Imperial Nature: The World Bank and Social Struggles for Social Justice in the Age of Globalization*, Yale University Press.
11. Gopal, G. (1998). *The distributional effects of IMF program*. Cambridge: The Harvard university.
12. Gould, E. (2006) *Money Talks: The International Monetary Fund, Conditionality, and Supplementary Financiers*. Palo Alto, California: Stanford University Press.
13. Graham, B., Rowlands, D. (2017) The effect of IMF Programmes on economic growth in low income countries: An empirical analysis. *The Journal of Development Studies*, 53(12), 2179-2196.
14. Hazlitt, H. (1984). *From Bretton Woods to World Inflation: A Study of the Causes and Consequences*. Washington, D.C.: Regnery Publishing.

15. James, M. (2012). Tearing Down Walls: The International Monetary Fund 1990-1999. Dostupno na:<http://www.imf.org/external/pubs/ft/history/2012/> [Pristupljeno: 30. lipnja 2021.]
16. Jhunjhunwala, U. (2019) Film review: Our Brand is Crisis. Preuzeto sa: https://www.rottentomatoes.com/m/our_brand_is_crisis_2016
17. Joseph, S. (2011) *Blame it on the WTO?: A Human Rights Critique*. Oxford: Oxford University Press.
18. Joyce, J. (2013) *The IMF and Global Economic Crises, Phoenix Rising?* New York, New York: Cambridge University Press.
19. Kemp, M. (1988) The Impossibility of Global Absolute Advantage in the Heckscher–Ohlin Model of Trade. *Oxford Economic Papers*, 40(3), 575–76.
20. Khor, M. (2007) *WTO and the Global Trading System: Development Impacts and Reform Proposals*, Third World Network.
21. Levinsohn, J., (2002) *The World Bank's Poverty Reduction Strategy Paper Approach: Good Marketing or Good Policy*, Department of Economics and William Davidson Institute University of Michigan, Michigan.
22. Mason, E. , Asher, R.E, (1973) *The World Bank since Bretton Woods: The Origins, Policies, Operations, and Impact of the International Bank for Reconstruction and Development and the other members of the World Bank Group*. The Brookings Institution, Washington, D.C.
23. Mohammed, A.A. (2003) *Who Pays for the IMF? Developing Country Perspectives*, London: Anthem Press.
24. Mountford, A. (2008) *The Historical Development of IMF Governance*. IEO Background paper (BP/08/02). Washington, DC: Independent Evaluation Office of the International Monetary Fund (IEO).
25. Mwakikagile, G. (2006). *Africa is in a Mess: What Went Wrong and what Should be Done*. Dar es Salaam: New Africa Press.
26. Ohlin, B. (1933), *Interregional and International Trade*. Cambridge Harvard University Press.
27. Paul Cammack (2004) What the World Bank means by poverty reduction, and why it matters. *New Political Economy*, 9(2), 189-211.

28. Pauwelyn, J. (2003) A Typology of Multilateral Treaty Obligations: Are WTO Obligations Bilateral or Collective in Nature? *European Journal of International Law*, 48(2), 56-57.
29. Peet, R. (2003) Unholy Trinity: The IMF, World Bank and WTO. *Zed*, 2003 (3),200- 222.
30. Rapkin, D., Strand, J. (1997) The U.S. and Japan in the Bretton Woods Institutions: Sharing or Contesting Leadership? *International Journal* 52 (2), 265-296.
31. Rolland, S. (2007) Developing Country Coalitions at the WTO: In Search of Legal Support. *Harvard International Law Journal*, 48(2), 17-32.
32. Ronald W. (1961) Comparative Advantage and the Theory of Tariffs. *The Review of Economic Studies*. **28** (3), 161–175.
33. Ruffin, Roy J. (2002) David Ricardo’s Discovery of Comparative Advantage. *History of Political Economy*, 34(4), 727–48.
34. Sampson, G. (2001) The Role of the World Bank in the Global Governance, The United Nations University, UN.
35. Smith, A. (1776) *The Wealth of Nation*, London. U: Charles W. L. Hill, (2011) *International Business*, New York.
36. Steinbery, R. (2002) In the Shadow of Law or Power? Consensus-Based Bargaining and Outcomes in the GATT/WTO, , *International Organization*,56 (2), 20-27.
37. Stiglitz, J. (2003). *The Roaring Nineties: A New History of the World's Most Prosperous Decade*. New York, NY: W. W.
38. Strand, J. (2014) *Democratizing the International Monetary Fund*. New York and London: Routledge.
39. Subasat, T. (2003) What Does the Heckscher-Ohlin Model Contribute to International Trade Theory? A Critical Assessment. *Review of Radical Political Economics*, 35(2), 148–65.
40. Verhoorsel, G. (2003) The Use of Investor-State Arbitration Under Bilateral Investment Treaties to Seek Relief for Breaches of WTO Law. *Journal of International Economic Law*, 2003 (6), 37-43.
41. Vreeland, R. ,(2006). *Globalization and the Nation State, The Impact of The IMF and World Bank*. London and New York: Routledge Press.

42. Webb, S. (2003) *Argentina: Hardening the Provincial Budget Constraint*. Cambridge, Massachusetts: MIT Press.
43. Wilkinson, R. (2014) *What's wrong with the WTO and how to fix it*. Cambridge, UK: Politi.
44. Williams, C., Ruane, M. (2007) Violence Erupts at Protest in Georgetown". *The Washington Post* 20(8), 45-47.
45. Wilson, K. (1999) Embattled police chief resigns. *Seattle Post-Intelligencer*, 80(9), 103-108.
46. Winters, J.A., Pincus, J.R. (2002) *Reinventing the World Bank*. Ithaca, N.Y. and London: Cornell University Press.
47. Woods, N. (2006) *The Globalizers*. Ithaca and London: Cornell University Press.